

1. ÜNİTE:

YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ

1.2. OĞUZ GÖÇLERİ VE ANADOLU

- Anadolu'da VI ve VII. yüzyıllarda Sasani ile Bizans imparatorlukları arasında mücadeleler yaşanmış ve bu mücadeleler Anadolu coğrafyası için tam bir yıkım olmuştur.
- Bizans-Müslüman mücadeleleri de Anadolu'daki şehir ve kasabaları harabeye çevirmiş, bölgede nüfus oldukça seyrelmiştir.
- Bizans'ta, devlet düzeni bozulmuş ve halkın devlete olan güveni sarsılmıştır.
- Bu dönemde Anadolu'da; Rumlar ve Ermenilerle birlikte Süryaniler, Araplar ve Türkler bulunmaktadır.
- XI. yüzyılda Anadolu'da karşılaşılan durum, Türkler için umut verici olmuş ve Anadolu'nun fethini kolaylaştırmıştır.
- Vergi sistemindeki adaletsizlik, Bizans'ın kötü yönetimi ve yer yer baş gösteren isyanlar, halkı daha da perişan etmiştir. Anadolu'daki tefurlar da halka her türlü zulmü yapmaya başlamıştır.
- Halk ise artık bu vergileri ödeyemez duruma gelmiş ve Türkleri çare olarak görmeye başlamıştır.
- Bizans'ın Ortodoks mezhebini bu milletlere dayatması halkı Bizanslılardan daha da uzaklaştırmıştır.
- Malazgirt Meydan Muharebesi, Bizans'ın Anadolu'daki hâkimiyetinin büyük ölçüde kırıldığı önemli bir gelişme olmuştur.
- Çağrı Bey'in liderliğinde Selçuklular önce keşif daha sonra da yurt edinme amacıyla Anadolu'ya akınlar yapmıştır.
- 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra Anadolu'da ilk Türk Beyliklerinin kurulmasıyla Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması hızlanmıştır.
- Türkiye adı ise ilk defa Bizans kaynaklarında görülmüş ve Anadolu XII. yüzyıldan itibaren Batılılar tarafından Türkiye olarak anılmaya başlanmıştır.
- Arap kaynaklarında da Berrüt-Türkiye ifadesi XIV. yüzyıl başlarında kullanılmıştır.

1.3. ANADOLU'NUN İLK FATİHLERİ

- Anadolu'ya ilk Türk akınları IV. yüzyılın sonlarında Avrupa Hunları tarafından düzenlenmiştir.
- Hunlardan sonra VI. yüzyıldan itibaren Sabarlar, Anadolu'ya girerek Konya, Kayseri ve Ankara civarına kadar ilerlemiştir.
- VIII. yüzyılda Abbasiler tarafından Türkistan ve Horasan'dan getirilen Türkler, Bizans'a karşı gaza ve cihat amacıyla Anadolu'nun sınır bölgelerine yerleştirilmiştir.
- X. yüzyılın ikinci yarısına kadar Türkler, Anadolu'da gaza ve cihat hareketlerinde bulunmuş ancak bu akınlar Anadolu'yu yurt edinme amacı taşımamıştır.
- Müslümanların Anadolu'ya gaza seferleri Emeviler zamanında başlamış, Abbasiler zamanında devam etmiştir.
- Anadolu'yu yurt edinme politikasının temeli, Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluşundan sonra Tuğrul Bey tarafından atılmıştır.
- Tuğrul Bey'den sonra hükümdar olan Alp Arslan zamanında da fetih hareketlerine devam edilmiş ve 1064'te Ani Kalesi alınmıştır.

- 1071 Malazgirt Savaşı'yla Anadolu'nun kapıları Türklere açılmıştır.
- Bu zafer sonrasında Sultan Alp Arslan'ın şekillendirdiği fetih politikası, Anadolu'nun fethini hızlandırmıştır.
- Büyük Selçuklu Devleti, Anadolu'nun Türkleştirilmesini bir devlet politikası hâline getirmiş ve bunu takiben Anadolu'da kurulan ilk Türk beylikleri de kalıcı Türk yerleşmesini sağlamıştır.

Saltuklular (1072 -1202)

- Erzurum merkez olmak üzere Kars, Oltu, Bayburt, Malazgirt ve Artvin civarında hüküm sürmüştür.
- Anadolu'nun Türkleşmesine yardımcı oldular.
- Kuzeyden gelen saldırıları önlediler.
- Gürcülerle mücadele eden Saltuklu hükümdarları, Türkiye Selçukluları ile iyi ilişkiler kurmuştur.
- Mimaride, sanatta ve kültürde önemli atılımlar gerçekleştiren Saltuklular, sanat anlayışlarıyla diğer Türk beylik ve devletlerini etkilemiştir.
- Anadolu Selçuklu Sultanı Rükneddin Süleyman Şah beyliğe son vermiştir.

Mengücekler (1072 -1228)

- Sultan Alp Arslan'ın komutanlarından Mengücek Ahmet Gazi tarafından kurulmuştur.
- Erzincan, Kemah, Divriği ve Şebinkarahisar civarında hüküm sürmüştür.
- Selçuklu devlet yapısını iki asra yakın bu bölgede yaşatmışlardır.
- Bölgede meydana gelen depremler, beyliğe ait eserlerin günümüze kadar ulaşmasını engellemiştir.
- Selçuklu sultanı Alaaddin Keykubat beyliğe son vermiştir.

Danişmentliler (1080 -1178)

- Malazgirt Zaferi sonrasında beyliği kuran Danişment Gazi, Anadolu'daki karışıklıklardan yararlanarak Yeşilirmak Havzası'na hâkim olmuştur.
- Sivas, Malatya, Kayseri, Tokat, Niksar, Amasya civarlarında hâkimiyet kurmuştur.
- Haçlı Seferlerine karşı koymuşlardır.
- Anadolu'nun Türkleşmesine yardım ettiler.
- II. Kılıçarslan beyliği yıktı.
- Anadolu'da ilk medreseyi açmışlardır.
- "Danişmentnâme" adlı manzum türdeki eserde, Danişmentlilerin ülkelerine yaptığı hizmetler anlatılmaktadır.
- Anadolu'daki en eski medreselerden olan Yağlıbasan Medresesi de Danişmentlilere aittir.

Artuklular (1102 - 1409)

- Artuk Bey'in oğulları Sökmen ve İl Gazi Beyliğin kurucusudur.
- Mardin merkezli olarak 1102'de kurulmuştur.
- Mardin, Hasankeyf, Harput olmak üzere üç kol hâlinde varlığını sürdürmüştür.
- Çeşitli din, mezhep ve milletlere mensup kitlelerin yaşadığı Anadolu'nun güney doğusunda hâkimiyet kurmuşlardır.

- Başlangıçta idari ve mali divânlarda Hristiyan memurlara da görev vermiştir.
- Bu dönemde Diyarbakır, Mardin gibi büyük merkezlerde, ilim gelişmiş ve Cezerî gibi ilim adamları ön planda tutulmuştur.
- Bölgenin Türkleştirilmesiyle ve Haçlılara karşı durmalarıyla üne kavuştular.

Üç kola ayrıldılar:

- a. Hasan-Keyf koluna Eyyubiler son verdi (1232).
- b. Mardin Artukluları'nı Akkoyunlular yıktı (1409).
- c. Harput Artukluları'na Anadolu Selçukluları son vermiştir (1185-1234).

Çaka Beyliği (1081-1095)

- 1081'den itibaren İzmir merkezli olarak denizcilik faaliyetlerine başlayan ilk Türk beyi olan Çaka Bey, kurduğu 40 parçalık donanmayla Midilli, Sakız, Sisam ve Rodos gibi stratejik öneme sahip adaları fethetmiştir.
- 1081 yılı Türk Deniz Kuvvetleri'nin kuruluş yılı olarak kabul edilmektedir.
- Türkiye Selçukluları ile Çaka Beyliği arasındaki ilişkilerde Bizans etkili olmuştur.
- Oluşturduğu güçlü donanma ile Bizans'ı denizden tehdit eden Çaka Bey, kızını da Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan ile evlendirerek nüfuz kazanmıştır.
- I. Kılıç Arslan tarafından ortadan kaldırılmıştır.

Anadolu'da Selçuklu-Bizans Mücadelesi

- Türkiye Selçukluları, Anadolu'nun Türk yurdu hâline gelmesinde etkili olan uzun ömürlü devlet olmuştur.
- Arslan Yabgu'nun torunu Süleyman Şah, 1077 yılında Hristiyanlar için oldukça önemli olan İznik'i ele geçirmiş ve başkent yaparak Türkiye Selçuklu Devleti'ni kurmuştur.
- Adana, Tarsus ve Antakya'yı fethederek Suriye bölgesine yönelen Süleyman Şah, 1086 yılında Antakya yolunda Suriye Selçuklu Meliki Tutuş ile mücadele sırasında ölmüştür.
- Süleyman Şah'ın oğulları Kılıç Arslan ve Davut Kulan Arslan da Melikşah tarafından İsfahan'a götürülmüştür.
- 1092 yılında Melikşah'ın ölümünden sonra Kılıç Arslan ve Davut Kulan Arslan esaretten kurtularak İznik'e gelmiş ve Büyük kardeş olan Kılıç Arslan İznik'te sultan ilan edilmiştir.
- Türkiye Selçukluları, 1096 yılında Haçlı tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır.
- Haçlı kuvvetleri İznik başta olmak üzere Urfa, Antakya, Kudüs gibi önemli şehirleri ele geçirmiştir.
- Türkiye Selçukluları da başkenti Konya'ya taşımak zorunda kalmıştır.
- Haçlı Seferleri'ne karşı Türkler, Anadolu'yu savunma görevini üstlenmiştir.

Anadolu'nun Tapusu: Miryokefalon

- II. Kılıç Arslan tahta geçtiğinde Türkiye Selçukluları bazı sıkıntılar ile karşı karşıya kalmıştır.
- Kardeşi Şahinşah'ın kendisine karşı taht mücadelesine girişmesi ve güneyde Musul Atabeyi Nurettin Zengi'nin Selçuklu topraklarına saldırması üzerine II. Kılıç Arslan, Bizans ile ittifak kurmak için İstanbul'a gitmiştir.
- Bu ittifak sayesinde kısa sürede Sakarya'dan Fırat'a kadar olan bölgede iktidarını sağlamlaştırmıştır.

Neden:

- Selçukluların çok güçlenmesi, sınırlarını genişletmesi,
- Türkmenlerin Batı Anadolu'ya kadar akınlara devam etmesi,

Sonuç:

- Bizans imparatorunun, II. Kılıç Arslan ile yaptığı ittifaka sadık kalmaması üzerine iki taraf savaşın eşiğine gelmiştir.
- Büyük bir ordu ile Konya'ya doğru yola çıkan Bizans kuvvetleri 17 Eylül 1176 tarihinde, Miryokefalon denilen geçitte Selçuklu kuvvetleri tarafından pusuya düşürülerek yenilgiye uğratılmıştır.
- Miryokefalon mağlubiyeti ile Bizans'ın Türkleri Anadolu'dan çıkarma ümitleri tamamen sona ermiştir.
- Türklerin Anadolu hâkimiyeti kesinleşmiştir.

1.4. ANADOLU'NUN TÜRKLEŞMESİ

- Türkler, Orta Asya'daki ilk dönemlerinden itibaren boylar birliği şeklinde teşkilatlanmıştır.
- Bu teşkilatlanmada, Türk toplumunun en küçük yapısını oğuş denilen aile oluşturmuştur.
- Oğuşların birleşmesiyle urug yani sülale, urugların birleşmesiyle de boylar meydana gelmiştir.
- Boyların bir araya gelmesiyle oluşan topluluğa bodun yani millet; milletin oluşturduğu en büyük siyasi teşkilat olan devlete ise il veya el denilmiştir.

Türkiye Selçukluları'nda Teşkilat ve Sosyokültürel Yapı

- Türkiye Selçuklu Devleti, kuruluş döneminde bir taraftan Bizans'ı ve Haçlı saldırılarını bertaraf etmek diğer taraftan Türk beylikleri ve Eyyubilerle mücadele etmek zorunda kalmıştır.
- Türk devletlerinin genelinde olduğu gibi Türkiye Selçuklularında da tahta kimin geçeceği konusu kesin bir hükme bağlanmadığı için şehzadeler arasında taht kavgaları yaşanmıştır.
- Türkiye Selçuklularında veliahtlık müessesesi devam etmiş ve sultan, büyük veya küçük ayırt etmeksizin oğullarından birini veliaht seçmiştir.
- Veliahtlık, Eski Türk geleneğinde olduğu gibi babadan oğula, oğul küçük ise kardeşe geçse de bu durum da taht kavgalarını önlemeye yetmemiştir.
- Türkiye Selçukluları'nda eski bir Türk geleneği olarak ülke topraklarının, hanedan üyelerine paylaştırıldığı da olmuştur.
- Türkiye Selçuklularında devletin yönetim merkezi olan ve dergâh veya bârgâh olarak da anılan saray, hem devletin idare merkezi hem de hükümdarın şahsî ikametgâhı olmuştur.
- Sultanın özel hayatını sürdürdüğü saray bölümüne harem denmiştir.
- Saray teşkilatında en önemli görevliye hâcib denmiş ve hâciblerin reislerine de "hâcibü'l-hüccab denmiştir.
- Konya'daki Alâeddin Köşkü, Kayseri'de Keykubâdiye Sarayı, Beyşehir'deki Kubâdâbâd Sarayı Alanya'daki Alâiye Sarayı Türkiye Selçukluları Dönemi'ne ait önemli saraylardandır.
- Türkiye Selçuklularında sultanın mutlak vekili olarak vezir görev yapmış ve sultan adına devleti idare etmiştir.
- Türkmenlerin, devletin devamında sorunlara neden olmaya başlaması, devlette gulâm sisteminin yaygınlaşmasına sebep olmuştur.
- Saray işlerini yapmak ve sultanın yakın hizmetini görmek için gerekli olan kişiler, gulâmhanede yetiştirilen kişilerden seçilmiştir.

- Ücretli askerlik uygulaması Türkiye Selçuklularında özellikle XIII. yüzyılın başlarından itibaren görülmüştür.
- Türkiye Selçuklu Devleti'nde askerî, idari, mali ve hukuki bütün devlet işlerinin karara bağlandığı ve en yüksek yönetim organına Divân-ı Saltanat veya Divân-ı Alâ denmiştir.
- Atabeg veya atabey uygulaması Türkiye Selçuklularında da devam etmiştir.
- Şehzadeler, melik unvanı ile küçük yaştan itibaren devlet işlerinde tecrübe kazanmaları için atabey denilen devlet adamlarının gözetiminde vilayetlere gönderilmiştir.
- Nâib-i Saltanat ve pervane gibi Büyük Selçuklularda bulunmayan görevliler Türkiye Selçuklu Devleti'nde bulunmuştur.
- Nâib-i Saltanat veya Niyâbet-i Saltanat, ilk defa Türkiye Selçuklularında görülmüştür.
- Büyük Selçuklu Devleti'nin geliştirdiği ikta sistemi, taşra teşkilatında Türkiye Selçukluları tarafından da uygulanmıştır.
- Türkiye Selçuklularında arazi işlerinden sorumlu olan ve bunlarla ilgili işleri düzenleyen menşur ve beratları hazırlayan görevliye de pervane denmiştir.
- Pervane üst düzey bir memuriyet olmamasına rağmen Dîvân-ı Alâ'nın üyelerinden kabul edilmiştir.

1.5. HAÇLILAR KARŞISINDA TÜRKLER

Tanım:

- XI. yy. sonlarında XIII. yy. ikinci yarısına kadar Hristiyanların islâm dünyasına yaptıkları saldırılara Haçlı Seferleri denir.

Haçlılar Karşısında Türkler

- XI. yy. sonlarında XIII. yy. ikinci yarısına kadar Hristiyanların islâm dünyasına yaptıkları saldırılara Haçlı Seferleri denir.

Nedenleri:

- Türklerin ilerlemesi karşısında Bizans'ın yardım isteği,
- Papaların nüfuz artırma düşüncesi,
- Kudüs'ü müslümanların elinden geri alma isteği,
- Doğunun zenginliklerini ele geçirmek,
- Ticari yollara hakim olmak,
- Senyör ve şövalyelerin zenginlik ve hakimiyet alanlarını arttırmak istemeleri,

Seferler Başlıyor

- 1096-1270 yılları arasında pek çok Haçlı Seferi yapılmıştır.
- Her sınıftan insanın katıldığı öncü sefer 1096'da başlamıştır.
- Keşiş Pierre l'Hermitt'in (Piyer Lermite) öncülük edenlerdendir.

1. Haçlı Seferi: (1096-1099)

Neden:

- Haçlıların müslümanlara karşı harekete geçmek istemeleri, Kudüs'ü alma istekleri ve diğer sebepler önemlidir.

Sonuç:

- Urfa, Antakya ve Trablusgarb'ta Haçlı kontlukları kuruldu.

- I. Kılıç Arslan'ın çabaları önemlidir.

- Dorileon (Eskişehir) savaşındaki başarıları önemlidir. 600 bin kişilik Haçlı birliği Anadolu'da büyük kayıplar vermiş Antalya'ya 40.000 kişi ulaşabilmiştir.

- I. Kılıç Arslan, kardeşi Davud Kulan Arslan'ı Haçlıları durdurmakla görevlendirmiştir.

- Bizans İmparatoru Aleksios ile Haçlılar arasında bir antlaşma yapılmıştır.

- Haçlıların asıl hedefi olan Kudüs, 1099 yılında kuşatılmıştır.

- Fâtımilerin hâkimiyetinde bulunan Kudüs'ü zapt eden Haçlılar, görülmemiş bir vahşet sergilemiş ve şehirdeki bütün Müslümanları öldürmüştür.

- Kubbetü's-Sahra yağmalanmış, Mescid-i Aksa'ya sığınanlar kılıçtan geçirilmiş, Musevilerin sığındıkları sinagoglar da ateşe verilmiştir.

2. Haçlı Seferi: (1144-1149)

Neden:

- Kudüs, Urfa, Antakya bölgesindeki Haçlıların Türkler ve Müslüman devletlerce yıpratılması.

- İmamettin Zengin'in Urfa'yı alması.

Sonuç:

- Hiç bir sonuç alınamadı.

- İlk kez krallar katıldı.

- Maddi olarak pahalıya mal oldu.

- Bir milyona yakın insan kaybı verildi.

3. Haçlı Seferi: (1189-1192)

Neden:

- Selahattin Eyyubi Kudüs, (Hittin Savaşı 1187) Sayda ve Akka'yı ele geçirdi. Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa (Firederik Barbarossa) Fransa Kralı II. Philippe (Filip) ve İngiltere Kralı Aslan Yürekli Richard (Riçar) bu sefere katıldı.

- Suriye alındı.

Sonuç:

- Avrupalılar başka bir netice alamadan geri dönmek zorunda kaldılar.

4. Haçlı Seferi: (1189-1192)

Neden:

- Kudüs'ün Selahattin Eyyubi'nin ölümü ile tekrar Haçlıların ele geçirilmesi isteği ile yapılan bir seferdir.

Sonuç:

- Bu haçlı seferi müslümanlar üzerine değil, İstanbul üzerine yapıldı ve gayesine ulaşamadı.
- İstanbul'u ele geçirdiler. Burada bir Latin Krallığı kuruldu. (1204)

Uyarı:

- IV. Haçlı Seferinden sonra da Haçlı Seferleri yapıldı. Fakat bu seferlerin hiç birinde başarı sağlanamadı.

Haçlı Seferleri'nin Sonuçları

- Anadolu şehirlerine ve Müslüman Türk halka zarar verdi.
- Türk birliği geç sağlandı.
- Bizans büyük zarar gördü.
- Yeni sosyal yapılar ortaya çıktı.
- Feodalite zayıfladı.
- Doğu-Batı ilişkileri gelişti.

Haçlı Seferlerinin Önemi

- Derebeyler zayıfladı.
- Hümanizm doğdu. -Akdeniz limanları zenginleşti (Venedik, Ceneviz, Napoli).
- Kilise ve papalara güven azaldı.
- Türk-İslam Medeniyeti Avrupa'ya taşındı.
- Kâğıt, matbaa, pusula barut ve dokuma Avrupa'da yaygınlaştı.
- Rönesans, Reform ve Coğrafi keşiflerin doğmasına etki etti.
- Doğu-Batı arasında ticaret arttı.
- Türkler, İslam dünyasında önemli bir görev üstlendiler ve bir kalkan gibi koruyuculuk yaptılar.

1.6. ANADOLU'DA MOĞOL İSTİLASI

- İlk Türk beylikleri ortak hedefler doğrultusunda ve çevrelerindeki düşmanlar karşısında zaman zaman birlikte hareket etmiştir.
- Türkiye Selçukluları ile Danişmentliler, Haçlıların Anadolu'yu hedef aldığı dönemde Anadolu'nun savunmasını birlikte üstlenmiştir.
- Benzer şekilde Saltuklular da kuruldukları bölgeyi tehdit eden Gürcülere karşı diğer Türk beyliklerinden yardım alarak Gürcülerle mücadele etmiştir.

Selçuklu-Harzemşah-Moğol İlişkileri

- Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması sürecinde Türkler, Anadolu'da Bizans ve Haçlılar ile mücadele ederken doğuda da Moğol tehlikesi belirlemiştir.
- Anadolu'nun Moğol işgaline uğraması ihtimaline karşı bazı tedbirler alan I. Alâeddin Keykubad; Konya, Kayseri ve Sivas gibi şehirlerin surlarını ve sınır kalelerini yeniden inşa ettirmiştir.

İlhanlılar (1256-1353):

- Cengiz Han'ın torunu Hülâgû Han tarafından Tebriz merkezli olarak İran'da kurulan bir Moğol devletidir.
- Kendi bayrakları ve paraları olan İlhanlılar, Moğolların Büyük Kağan'ına bağlı olarak bir çeşit eyalet sistemiyle yönetilmiştir.
- 1295 yılından itibaren tam bağımsız şekilde idare edilmişlerdir.

Harzemşahlar:

- 1097-1230 yılları arasında Harzem ile İran bölgesinde hüküm sürmüştür.
- İslam öncesi dönemden itibaren bu bölgeye hâkim olan vali, emir ve hükümdarlar, "Harzemşah" unvanını kullanmıştır.

Yassıçemen Muharebesi (1230)

- Moğolların önünden kaçıp Azerbaycan'a gelen daha sonra Doğu Anadolu'ya giren Celâleddin Harzemşah ile Yassıçemen savaşı yapılmıştır (1230).

Neden:

- Sultan I. Alâeddin Keykubad, Moğolların dünya için büyük bir tehlike olduğunu ve onların durdurulması için herkesin birlikte mücadele etmesi gerektiğini düşünmüştür.
- Bu amaçla Harzemşahlara ittifak teklif etmiştir. Buna karşın Anadolu ve Suriye sınırlarına gelen ve buralara yerleşmek isteyen Celâleddin Harzemşah, Eyyübilerin elindeki Ahlât'ı kuşatmıştır.
- Bu kuşatmayı Anadolu için bir tehdit olarak algılayan Sultan I. Alâeddin Keykubad harekete geçmiş ve iki ordu Erzincan yakınlarındaki Yassıçemen'de karşı karşıya gelmiştir.

Sonuç:

- Celâleddin Harzemşah yenilmiştir.
- Bu savaşta yenilen Harzemşah devleti zayıflamış ve bir yıl sonra Moğollar tarafından yıkılmıştır.
- Harzemşahların ortadan kalkmasıyla Moğol akınlarına açık hale gelen Anadolu 1230 tarihinden itibaren Türkiye Selçukluları ile Moğollar arasında mücadele alanına dönüşecektir.
- Moğol İstilasının önünden kaçarak Anadolu'ya gelen Oğuzların artık kontrol altında tutulamaması toplumsal dengeyi bozmuştur.
- Yesevîlik tarikatına bağlı olan ve inançlarını Anadolu'da yaymaya çalışan Baba İlyas, Türkiye Selçuklu Devleti tarihindeki en büyük isyan hareketine öncülük etmiştir.
- Baba İlyas'ın ölümünden sonra onun müritlerinden olan Baba İshak, büyük bir Türkmen zümresini etrafında toplamış ve II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in dine aykırı hareket ettiğini bahane ederek onun aleyhinde propagandaya başlamıştır. (Baba İsyanı (1240))
- Bu propagandalar sonucunda Anadolu'nun doğusunda başlayan isyan, kısa sürede geniş bir bölgeye yayılmıştır.
- İsyancılar üzerine gönderilen Türkiye Selçuklu ordusu, Sivas'ı isyancılara bırakmak zorunda kalmıştır.
- Ardından Amasya ve Kayseri'yi de ele geçiren isyancılar, başkent Konya'yı tehdit etmeye başlamıştır.
- Bunun üzerine Sultan II. Gıyâseddin Keyhüsrev başkenti terk etmiştir.
- Baba İlyas'ın yakalanarak Amasya Kalesi'nde idam edilmesi, isyanın daha da büyümesine neden olmuştur.
- Türkiye Selçuklu Devleti'ni güçsüz duruma düşüren Bâbailer Ayaklanması sonucu, devlet yönetimi zayıflamış ve bu zafiyet Moğollara, Anadolu'nun istilası yolunda umut vermiştir.

Kösedağ Savaşı (1243)

Nedenleri:

- Moğol komutanlarından Baycu Noyan, Anadolu Selçuklu Devleti'nin zayıfladığını görmüş ve Anadolu'ya girmiştir.
- Erzurum'u alan Moğollar, Sivas yakınlarında Kösedağ denilen yerde Selçuklularla karşılaşmıştır.
- Moğollar kolay bir zafer kazanmıştır.

Sonuçları:

- Anadolu Selçuklu Devleti, Moğollara bağlı olarak yönetilmeye başlanmıştır.
- Trabzon Rum İmparatorluğu ve Ermeni Krallığı Selçuklu egemenliğinden ayrılmıştır.
- Anadolu Selçuklu Devleti dağılma dönemine girmiştir.
- Anadolu'da ticaret önemini giderek kaybetmiştir.
- Anadolu Türk birliği dağılmış, Beylikler kurulmuştur.
- Moğollar Anadolu'yu tahrip etmiş, ağır vergilerle halkı ezmiştir.
- Anadolu Selçuklu Devleti 1308 yılında tamamen yıkılmıştır.
- Anadolu'da Türkiye Tarihi'nin üçüncü bölümü olan Anadolu Türk Beylikleri Dönemi başlamıştır.

Moğollar Anadolu'da

- Moğol İstilas, 1221'den itibaren batı yönünde gittikçe yoğunlaşmış ve Anadolu coğrafyası için bir tehdit hâline gelmiştir.
- Anadolu'daki Moğol Dönemi; Kösedağ yenilgisi ile başlamış ve Osmanlı Beyliği'nin kuruluşu sonrasına, yaklaşık 1340'lara kadar sürmüştür.
- İran kökenli olan Selçuklu devlet adamları, devlet idaresinde Moğol temsilcisi gibi davransa da Türkmen beylerinin direnişi, bölgedeki Moğol gücünün kırılmasında etkili olmuştur.

Ayn-ı Calut Savaşı-1260

- Memlûk Sultanı Sultanı Baybars, Moğol-İlhanlı Devleti'ni 1260 yılında Ayn-ı Calut savaşıyla yenilgiye uğratmış, Moğolların batıdaki ilerleyişini durdurmuştur.
- 1277 yılında Anadolu'daki Türklerin de yardım istemesi üzerine Anadolu'ya gelen Sultan Baybars Moğolları ikinci kez yenilgiye uğratmıştır.

İkinci Beylikler Dönemi

- Kösedağ Savaşı sonrası Türkiye Selçukluları yıkılış sürecine girmiş ve Anadolu'da Moğollar etkili olmaya başlamıştır.
- XIII. yüzyılın sonlarına doğru bu etkinliklerini kaybeden Moğollar, Anadolu'da hâkimiyet kurmakta başarılı olamamıştır.
- Malazgirt Savaşı sonrasında Anadolu'da ilk Türk beylikleri ortaya çıkmış, benzer şekilde Kösedağ Savaşı sonrasında da İkinci Beylikler Dönemi yaşanmaya başlanmıştır.
- Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılma sürecine girmesiyle birlikte, Türkmen beyleri, Selçuklu otoritesinin kaybolduğu bölgelerde merkezî otoritesi zayıflayan Bizans'ın da durumundan faydalanarak müstakil ya da yarı müstakil hâlde devletçikler şeklinde teşkilatlanmıştır.

- Anadolu'da Karamanoğulları, Candaroğulları, Germiyanogulları, Canikoğulları, Hamitoğulları, Aydınoğulları, Menteşeoğulları, Saruhanogulları, Eşrefoğulları, Teke Beyliği, Karesioğulları, Eratnalılar, Dulkadiroğulları, Ramazanoğulları, Kadı Burhaneddin Devleti gibi irili ufaklı birçok siyasi teşekküller kurulmuştur.

Moğollar Sonrası Anadolu'da Mutasavvıflar

- Moğol baskısının artmasıyla birlikte Türkiye Selçuklularının Anadolu'da kurduğu siyasi, sosyal ve ekonomik düzen bir kargaşaya dönüşmüş ve huzur ortamı bozulmuştur.
- Siyasi otoritenin zaafa uğradığı bu dönemde halk, tasavvuf ehli manevi otoritelere sığınmaya başlamıştır.
- Anadolu coğrafyasında tarikatlar halk üzerinde büyük etkiye sahip olmuştur. Mevlânâ Celâleddîn-î Rûmî, HacıBektâş-ı Velî ve Yunus Emre gibi âlimler, açtıkları tekke ve zaviyeler ile kurdukları vakıflarla geniş halk kitleleri üzerinde etkili olmaya başlamıştır.

Mevlânâ Celâleddîn-î Rûmî

- Anadolu'da sosyal huzurun sağlanmasında Mevlevîlik çok önemli bir yer tutmuştur.
- Mevleviliği, XIII. yüzyıl sonlarında Konya'da Mevlânâ'dan sonra, oğlu Sultan Veled teşkilatlandırmıştır.
- Anadolu'nun çeşitli şehirlerine gönderilen halifeler sayesinde Anadolu'da yayılan Mevlevilik, kurulan mevlevihanelerle Bağdat'tan Rumeli'ye kadar geniş bir alana etki etmiştir.

Hacı Bektâş-ı Velî

- Horasan'ın Nişabur şehrinde doğup yetişen ve daha sonra Anadolu'ya gelen Hacı Bektâş-ı Velî, Anadolu'da Suluca Karahöyük'e yerleşmişti.
- XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Ankara, Kırşehir, Konya, Kayseri gibi Anadolu'nun kültür merkezleri, aynı zamanda Bektâşiliğin de ilk merkezleri olmuştur.
- Anadolu'nun İslamlaşması ve Türkleşmesi sürecinde özellikle Moğol İstilasası sonrasında önemli bir rolü olan Hacı Bektâş-ı Velî kalıcı izler bırakmış ve etkileri yüzyıllar boyunca geniş toplum kesimleri üzerinde hissedilmiştir.

Yunus Emre

- XIII. yüzyılın karışıklıklar içerisindeki Anadolu insanında hayranlık uyandırmış ve sosyal huzurun sağlanmasına hizmet etmiştir. Yunus Emre ile birlikte Anadolu'da Türkçe, Türk edebiyatı ve tasavvufi Türk şiiri daha XIV. yüzyılda zirveye ulaşmıştır.